

علل و عوامل مهجوریت قرآن کریم

دکتر سید احمد میریان، عضو هیئت علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد ساری در یادداشتی درباره مهجوریت قرآن کریم تأکید کرد: مهجوریت اهل بیت(ع) یقیناً منجر به مهجوریت قرآن می شود.

دکتر سید احمد میریان، عضو هیئت علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد ساری در یادداشتی درباره مهجوریت قرآن کریم تأکید کرد: مهجوریت اهل بیت(ع) یقیناً منجر به مهجوریت قرآن می شود.

به گزارش خبرنگار مهر، دکتر سید احمد میریان، عضو هیئت علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد ساری یادداشتی در مورد مهجوریت قرآن نوشته است که اکنون از نظر شما می گذرد؛

تلاش برای رفع مهجوریت قرآن امری ضروری است، لیکن جهت نیل به این هدف مقدس، ابتدا باید عوامل مهجوریت در میان مسلمانان مورد بررسی قرار گیرد. در این مقال به جهت رعایت اختصار به مهمترین علل و عوامل مهجوریت قرآن کریم اشاره می شود.

الف - تلاوت قرآن به قصد ثواب

یکی از مهمترین علل و عوامل مهجوریت قرآن کریم، بسنده نمودن به تلاوت قرآن کریم به قصد ثواب است. رسول اکرم(ص) در راستای همین خصوصیت فرموده اند: «زب تال القرآن و القرآن یلعنه» (مجلسی، ۱۴۰۳ ق، ج ۹۲، ص ۱۸۴) زیرا این دسته از قاریان کلام الهی آداب و شرایط ظاهری و باطنی تلاوت صحیح قرآن کریم را رعایت و یا احراز نکرده اند و با قلوب قفل شده به شراغ قرآن می زنند. از این روست که خداوند می فرماید: «أَقْلًا يَتَذَكَّرُونَ الْقُرْآنَ أَمْ عَلَى قُلُوبٍ أَقْفَالُهَا» (محمد/۲۴) مهمترین آفت عبادت، عادت است و همین ویژگی موجب می شود که عبادت بدون توجه قلبی انجام گرفته و به لقلقه زبان مبدل گردد.

ب - عدم شناخت به نقش قرآن در زندگی

قرآن کریم به عنوان آخرین و کاملترین کتاب آسمانی که داعیه هدایت انسان را دارد، از چنان جامعیتی برخوردار است که معارف و آموزه های آن جاودانه و منطبق بر همه زمانها و مکانهاست. امام باقر(ع) در این زمینه می فرمایند: اگر این گونه باشد که وقتی آیه ای درباره قومی نازل شد، پس از مرگ آن قوم، آیه نیز بمیرد، چیزی از قرآن باقی نمی ماند، ولی قرآن کریم تا آسمان و زمین هست، جاری است. (عیاشی، ۱۳۸۰ ق، ج ۱، ص ۱۱) معالاف بعضی از احکام فردی و توصیه های اخلاقی است که طرفدارانش را به یک سلسله دستورات اخلاقی، عبادی و فردی دعوت نموده است، غافل از اینکه این کتاب مقدس، در زمینه های گوناگون از جمله مسائل تربیتی، جامعه شناسی، فقهی، اقتصادی، اخلاقی، سیاسی و ... ایده های نو جذاب و در عین حال کاربردی را به پیروان خود ارائه نموده است، لذا محدودنگری به قرآن موجب می شود که آیات نورانی قرآن در فضای کوچک و محصور محبوس شده و چشم اندازی دیگری نداشته باشد.

ج - تلاش برای جدا کردن اهل بیت(ع) از قرآن

متأسفانه برخی با این استدلال که قرآن به زبان عربی فصیح نازل گشته و قابل فهم است، پس عقل ما برای فهم آن کافی است و نیازی به روایات اهل بیت(ع) نداریم، سعی در مهجوریت اهل بیت(ع) نمودند. این در حالی است که قرآن و اهل بیت(ع) عصاره و تداوم بخش رسالت می باشند و با آیات قرآن از جمله آیه «وَأَنزَلْنَا إِلَيْكَ الذِّكْرَ لِتُبَيِّنَ لِلنَّاسِ مَا نُزِّلَ إِلَيْهِمْ» (نحل/۴۴) و نیز از احادیث پیامبر(ص) از جمله حدیث ثقلین، اهل بیت(ع) به عنوان قرآن ناطق و مبین احکام و معارف کتب الهی، رابطه غیرقابل انفکاک با قرآن کریم دارند. از این رو مهجوریت اهل بیت(ع) یقیناً منجر به مهجوریت قرآن می شود همان طور که در زیارت امام حسین(ع) در دعای عرفه می خوانیم «وَأَصْبَحَ كِتَابَ اللَّهِ بِفَقْدِكَ مَهْجُورًا». بدیهی است اعراض از اهل بیت(ع) که مفسران حقیقی قرآن محسوب می شوند، موجب بزرگترین شکاف در میان مسلمانان شده و دوری از دستورات قرآن و متروک شدن بسیاری از معارف قرآنی را به دنبال خواهد داشت.

به جرأت می توان گفت که ریشه تاریخی تفکر جداسازی قرآن و اهل بیت(ع) شعار «حسبنا کتاب الله» است که از عصر رسول خدا(ص) شروع شده و بر جدایی قرآن و اهل بیت(ع) اصرار می ورزد. این دیدگاه قبل از آنکه نظریه&zwj‍ای علمی باشد، نظریه ای سیاسی است.(رضایی اصفهانی، ۱۳۸۷، ش، ج ۲، ص ۹۸)

د - موانع و حجابهای بین انسان و قرآن

حجابهای موجود بین انسان و قرآن، خود عاملی است مهم در جهت مهجوریت قرآن بوده است، در حالی که غالباً در عین ارتباط با قرآن، از درک معارف و حقایق والا و بلند آن محروم مانده و از فیض گسترده قرآن بی بهره می ماند. یکی از مهمترین این حجابها تصویر چهره ای دست نیافتنی از قرآن کریم است. در قرآن اگر آیاتی چون «ذَٰلِكَ الْكِتَابُ لَا رَيْبَ فِيهِ هُدًى لِّلْمُتَّقِينَ»(بقره/۲) و یا «فِي لَوْحٍ مَّحْفُوظٍ»(بروج/۲۲) آمده، آیاتی دیگر چون «إِنَّ هَٰذَا الْقُرْآنَ يَهْدِي لِلَّتِي هِيَ أَقْوَمُ»(اسراء/۹) نیز جلوه نموده است. ترسیم چنین چهره ای از قرآن که خود را مایه هدایت مردم(بقره/۱۸۵) معرفی نموده مانع بهره مندی از این کتاب مقدس شده به گونه ای که بسیاری از مخاطبان قرآن را از نعمت تدبر محروم ساخته و نگرش روزآمد و کارآمد مفسران را به حداقل رسانده است.

از نظر امام خمینی(ره) یکی از بزرگترین حجابهای میان انسان و قرآن که مانع استفاده از آن شده است، اعتقاد به این تفکر است که جز آنچه مفسرین نوشته یا فهمیده اند، کس دیگری حق استفاده از قرآن شریف را ندارد و تفکر و تدبر در آیات شریفه را با تفسیر به رأی - که ممنوع است - اشتباه گرفته اند و به واسطه این اندیشه باطل، قرآن کریم را از جمیع فنون قابل استفاده عاری نموده و به طور کلی آن را مهجور نموده اند، در حالی که بهره های عرفانی، اخلاقی و ایمانی از قرآن به هیچ وجه مربوط به تفسیر نیست تا تفسیر به رأی شود.

آلودگی به گناه نیز یکی دیگر از مهمترین حجابها و موانع میان انسان و قرآن است. در آموزه های دینی برای گناه جز کیفر اخروی، آثار و پیامدهای زیان بار دیگری نیز احصاء شده است که از جمله آنها می توان به محرومیت از فهم قرآن و استفاده از معارف معنوی وحی اشاره نمود.(مجله حوزه، شماره ۹۶، ص ۲۲۳)

ه - مهجوریت قرآن در عمل

تمامی مراحل و مراتب مؤانست و ارتباط با قرآن چون آموزش قرائت، تدبر، انس و آشنایی با معارف قرآن مقدمه ای برای عمل به قرآن است. اگر قرآن در عمل و رفتار و گفتار و شخصیت فرد و جامعه متجلی نشود، هرگز با انسان و جامعه قرآنی مواجه نخواهیم شد. در واقع عمل به قرآن است که قلوب را منقلب و جوامع را تعالی می بخشد. بسنده نمودن به آموزش، تعلیم و قرائت، تدبر و شناخت مفاهیم قرآنی و ... فقط می تواند ظاهر و نام قرآن را از مهجوریت و غربت برهاند. در حالی که مهجوریت و غربت اصلی، عمل نکردن و پیاده ننمودن فرامین و اهداف قرآنی در عمل و رفتار مردم و متن جامعه است.

مقام معظم رهبری در این خصوص می فرماید: «از وقتی که قدرتهای مسلط بر جوامع اسلامی از ارزشهای اسلامی، تهیدست و بیگانه شدند و قرآن را که ناطق به حق و فرقان حق و باطل بود، مزاحم خود یافتند، تلاش برای بیرون راندن کلام خدا از صحنه زندگب آغاز شد و به دنبال آن جدایی از این زندگی اجتماعی و تفکیک دنیا از آخرت و تقابل دینداران واقعی با دنیاطلبان قدرتمند به وجود آمد؛ اسلام از منصب اداره عرصه های زندگی جوامع مسلمان پایین کشیده شد و به مساجد و معابد و خانه&zwj‍ها و کنج دلها اختصاص یافت و جدایی خسارت بار بلندمدت دین از زندگی پدید آمد.

امروز نگاهی به زندگی مسلمانان بیافکنید، ببینید قرآن در کجاست؟ در دستگاه های حکومت؟ در نظامهای اقتصادی؟ در تنظیم روابط و مناسبات مردم با یکدیگر؟ در مدرسه و دانشگاه&zwj‍ها؟ در سیاست خارجی و روابط با دولتها؟ در تقسیم ثروتهای ملی میان قشرهای مردم؟ در خلق و خوی مدیران جوامع اسلامی و همه قشرهای ملت که کم یا بیش از آنان تأثیر می پذیرند؟ در رفتار فرد حکام اسلامی؟ در روابط زن و مرد؟ در خوراک و پوشاک؟ در کدام جلوه اصلی زندگی؟ در کاخ ها؟ در سپرده ها و اندوخته های بانکی؟ در معاشرت&zwj‍ها؟ در کجای حرکت عمومی و اجتماعی انسانها؟ از این همه میدانهای زندگی، تنها مساجد و مأذنه های و احیاناً برای ریاکاری و مردم فریبی، بخش ناچیزی از رادیو مستثنی است، اما آیا قرآن برای همین است؟

سید جمال صد سال پیش از این می گریست، از اینکه قرآن مخصوص هدیه دادن و زینت کردن و خواندن بر مقبره ها و نهادن بر طاقچه ها باشد. در این صد سال چه تغییری حاصل شده است؟ آیا واضع قرآن برای امت قرآن نگران کننده

نیست!» (پیام آیت الله خامنه ای در زمان ریاست جمهوری به کنفرانس اندیشه اسلامی، بهمن ۱۳۶۴، به نقل از قرآن در آینه اندیشه‌ها)

تلاوت ظاهری قرآن، بدون عمل به قرآن، ممکن است آثار مخرب زیانباری به دنبال داشته باشد. تلاوت قرآن با اهداف ریاکارانه و نیز قرائت قرآن همراه با شناخت پیام خدا اما بدون عمل، ممکن است زمینه انحطاط و گمراهی انسان را فراهم سازد. اینجاست که حضرت علی(ع) می فرماید: «من قرا القرآن فمات فدخل النار فهو ممن كان يتخذ آيات الله هزوا؛ کسی که قرآن بخواند و پس از مرگ داخل آتش گردد، از کسانی بوده که آیات خدا را استهزاء کرده است.» ابن ابی الحدید ذیل کلام حضرت می نویسد: شاید منظور امام از استهزاء کننده آیات الهی، کسی است که به نزول قرآن از جانب خداوند معتقد است ولیکن به واجبات آن عمل نمی کند، همان طوری که بسیاری از مردم در روزگار ما چنین اند. (ابن ابی الحدید، ۱۳۸۱، ج ۱۹، ص ۵۳)

دکتر سید احمد میریان، عضو هیئت علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد ساری در یادداشتی درباره مهجوریت قرآن کریم تأکید کرد: مهجوریت اهل بیت(ع) یقیناً منجر به مهجوریت قرآن می شود.

به گزارش خبرنگار مهر، دکتر سید احمد میریان، عضو هیئت علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد ساری یادداشتی در مورد مهجوریت قرآن نوشته است که اکنون از نظر شما می گذرد؛

تلاش برای رفع مهجوریت قرآن امری ضروری است، لیکن جهت نیل به این هدف مقدس، ابتدا باید عوامل مهجوریت در میان مسلمانان مورد بررسی قرار گیرد. در این مقال به جهت رعایت اختصار به مهمترین علل و عوامل مهجوریت قرآن کریم اشاره می شود.

الف - تلاوت قرآن به قصد ثواب

یکی از مهمترین علل و عوامل مهجوریت قرآن کریم، بسنده نمودن به تلاوت قرآن کریم به قصد ثواب است. رسول اکرم(ص) در راستای همین خصوصیت فرموده اند: «رب تال القرآن و القرآن یلعنه» (مجلسی، ۱۴۰۳ ق، ج ۹۲، ص ۱۸۴) زیرا این دسته از قاریان کلام الهی آداب و شرایط ظاهری و باطنی تلاوت صحیح قرآن کریم را رعایت و یا احراز نکرده اند و با قلوب قفل شده به شراغ قرآن می‌روند. از این روست که خداوند می فرماید: «أَفَلَا يَتَذَكَّرُونَ الْقُرْآنَ أَمْ عَلَى قُلُوبٍ أَقْفَالُهَا» (محمد/۲۴) مهمترین آفت عبادت، عادت است و همین ویژگی موجب می شود که عبادت بدون توجه قلبی انجام گرفته و به لقلقه زبان مبدل گردد.

ب - عدم شناخت به نقش قرآن در زندگی

قرآن کریم به عنوان آخرین و کامل‌ترین کتاب آسمانی که داعیه هدایت انسان‌ها را دارد، از چنان جامعیتی برخوردار است که معارف و آموزه های آن جاودانه و منطبق بر همه زمانها و مکانهاست. امام باقر(ع) در این زمینه می فرمایند: اگر این گونه باشد که وقتی آیه ای درباره قومی نازل شد، پس از مرگ آن قوم، آیه نیز بمیرد، چیزی از قرآن باقی نمی ماند، ولی قرآن کریم تا آسمان و زمین هست، جاری است.» (عیاشی، ۱۳۸۰ ق، ج ۱، ص ۱۱)

مع‌الاسف بعضی از احکام فردی و توصیه‌های اخلاقی است که طرفدارانش را به یک سلسله دستورات اخلاقی، عبادی و فردی دعوت نموده است، غافل از اینکه این کتاب مقدس، در زمینه های گوناگون از جمله مسائل تربیتی، جامعه شناسی، فقهی، اقتصادی، اخلاقی، سیاسی و ... ایده های نو جذاب و در عین حال کاربردی را به پیروان خود ارائه نموده است، لذا محدودنگری به قرآن موجب می شود که آیات نورانی قرآن در فضای کوچک و محصور محبوس شده و چشم اندازی دیگری نداشته باشد.

ج - تلاش برای جدا کردن اهل بیت(ع) از قرآن

متأسفانه برخی با این استدلال که قرآن به زبان عربی فصیح نازل گشته و قابل فهم است، پس عقل ما برای فهم آن کافی است و نیازی به روایات اهل بیت(ع) نداریم، سعی در مهجوریت اهل بیت(ع) نمودند. این در حالی است که قرآن و اهل بیت(ع) عصاره و تداوم بخش رسالت می باشند و با آیات قرآن از جمله آیه «وَأَنزَلْنَا إِلَيْكَ الذِّكْرَ لِتُبَيِّنَ لِلنَّاسِ مَا نُزِّلَ إِلَيْهِمْ» (نحل/۴۴) و نیز از احادیث پیامبر(ص) از جمله حدیث ثقلین، اهل بیت(ع) به عنوان قرآن ناطق و مبین احکام و معارف کتب الهی، رابطه غیرقابل انفکاک با قرآن کریم دارند. از این رو مهجوریت اهل بیت(ع) یقیناً منجر به مهجوریت قرآن می شود همان طور که در زیارت امام حسین(ع) در دعای عرفه می خوانیم «و أصبح کتاب الله بفقدک مهجوراً». بدیهی است اعراض از اهل بیت(ع) که مفسران حقیقی قرآن محسوب می شوند، موجب

بزرگترین شکاف در میان مسلمانان شده و دوری از دستورات قرآن و متروک شدن بسیاری از معارف قرآنی را به دنبال خواهد داشت.

به جرأت می توان گفت که ریشه تاریخی تفکر جداسازی قرآن و اهل بیت(ع) شعار «حسبنا کتاب الله» است که از عصر رسول خدا(ص) شروع شده و بر جدایی قرآن و اهل بیت(ع) اصرار می ورزد. این دیدگاه قبل از آنکه نظریه علمی باشد، نظریه ای سیاسی است.(رضایی اصفهانی، ۱۳۸۷، ش، ج ۲، ص ۹۸)

د - موانع و حجابهای بین انسان و قرآن

حجابهای موجود بین انسان و قرآن، خود عاملی است مهم در جهت مهجوریت قرآن بوده است، در حالی که غالباً در عین ارتباط با قرآن، از درک معارف و حقایق والا و بلند آن محروم مانده و از فیض گسترده قرآن بی بهره می ماند. یکی از مهمترین این حجابها تصویر چهره ای دست نیافتنی از قرآن کریم است. در قرآن اگر آیاتی چون «ذَٰلِكَ الْكِتَابُ لَا رَيْبَ فِيهِ هُدًى لِّلْمُتَّقِينَ» (بقره/۲) و یا «فِي لَوْحٍ مَّحْفُوظٍ» (بروج/۲۲) آمده، آیاتی دیگر چون «إِنَّ هَٰذَا الْقُرْآنَ يَهْدِي لِلْيُسَىٰ هِيَ أَقْوَمُ» (اسراء/۹) نیز جلوه نموده است. ترسیم چنین چهره ای از قرآن که خود را مایه هدایت مردم(بقره/۱۸۵) معرفی نموده مانع بهره مندی از این کتاب مقدس شده به گونه ای که بسیاری از مخاطبان قرآن را از نعمت تدبر محروم ساخته و نگرش روزآمد و کارآمد مفسران را به حداقل رسانده است.

از نظر امام خمینی(ره) یکی از بزرگترین حجابهای میان انسان و قرآن که مانع استفاده از آن شده است، اعتقاد به این تفکر است که جز آنچه مفسرین نوشته یا فهمیده اند، کس دیگری حق استفاده از قرآن شریف را ندارد و تفکر و تدبر در آیات شریفه را با تفسیر به رأی - که ممنوع است - اشتباه گرفته اند و به واسطه این اندیشه باطل، قرآن کریم را از جمیع فنون قابل استفاده عاری نموده و به طور کلی آن را مهجور نموده اند، در حالی که بهره های عرفانی، اخلاقی و ایمانی از قرآن به هیچ وجه مربوط به تفسیر نیست تا تفسیر به رأی شود.

آلودگی به گناه نیز یکی دیگر از مهمترین حجابها و موانع میان انسان و قرآن است. در آموزه های دینی برای گناه جز کیفر اخروی، آثار و پیامدهای زیان بار دیگری نیز احصاء شده است که از جمله آنها می توان به محرومیت از فهم قرآن و استفاده از معارف معنوی وحی اشاره نمود.(مجله حوزه، شماره ۹۶، ص ۲۲۳)

ه - مهجوریت قرآن در عمل

تمامی مراحل و مراتب مؤانست و ارتباط با قرآن چون آموزش قرائت، تدبر، انس و آشنایی با معارف قرآن مقدمه ای برای عمل به قرآن است. اگر قرآن در عمل و رفتار و گفتار و شخصیت فرد و جامعه متجلی نشود، هرگز با انسان و جامعه قرآنی مواجه نخواهیم شد. در واقع عمل به قرآن است که قلوب را منقلب و جوامع را تعالی می بخشد. بسنده نمودن به آموزش، تعلیم و قرائت، تدبر و شناخت مفاهیم قرآنی و ... فقط می تواند ظاهر و نام قرآن را از مهجوریت و غربت برهاند. در حالی که مهجوریت و غربت اصلی، عمل نکردن و پیاده نمودن فرامین و اهداف قرآنی در عمل و رفتار مردم و متن جامعه است.

مقام معظم رهبری در این خصوص می فرمایند: «از وقتی که قدرتهای مسلط بر جوامع اسلامی از ارزشهای اسلامی، تهیدست و بیگانه شدند و قرآن را که ناطق به حق و فرقان حق و باطل بود، مزاحم خود یافتند، تلاش برای بیرون راندن کلام خدا از صحنه زندگب آغاز شد و به دنبال آن جدایی از این زندگی اجتماعی و تفکیک دنیا از آخرت و تقابل دینداران واقعی با دنیاطلبان قدرتمند به وجود آمد؛ اسلام از منصب اداره عرصه های زندگی جوامع مسلمان پایین کشیده شد و به مساجد و معابد و خانه&wzwjها و کنج دلها اختصاص یافت و جدایی خسارت بار بلندمدت دین از زندگی پدید آمد.

امروز نگاهی به زندگی مسلمانان بیافکنید، ببینید قرآن در کجاست؟ در دستگاه های حکومت؟ در نظامهای اقتصادی؟ در تنظیم روابط و مناسبات مردم با یکدیگر؟ در مدرسه و دانشگاه&wzwjها؟ در سیاست خارجی و روابط با دولتها؟ در تقسیم ثروتهای ملی میان قشرهای مردم؟ در خلق و خوی مدیران جوامع اسلامی و همه قشرهای ملت که کم یا بیش از آنان تأثیر می پذیرند؟ در رفتار فرد حکام اسلامی؟ در روابط زن و مرد؟ در خوراک و پوشاک؟ در کدام جلوه اصلی زندگی؟ در کاخ ها؟ در سپرده ها و اندوخته های بانکی؟ در معاشرت&wzwjها؟ در کجای حرکت عمومی و اجتماعی انسانها؟ از این همه میدانهای زندگی، تنها مساجد و مأذنه های و احیاناً برای ریاکاری و مردم فریبی، بخش ناچیزی از رادیو مستثنی است، اما آیا قرآن برای همین است؟

سید جمال صد سال پیش از این می گریست، از اینکه قرآن مخصوص هدیه دادن و زینت کردن و خواندن بر مقبره ها و نهادن بر طاقچه ها باشد. در این صد سال چه تغییری حاصل شده است؟ آیا واضع قرآن برای امت قرآن نگران کننده نیست؟ (پیام آیت الله خامنه ای در زمان ریاست جمهوری به کنفرانس اندیشه اسلامی، بهمن ۱۳۶۴، به نقل از قرآن در آینه اندیشه‌ها)

تلاوت ظاهری قرآن، بدون عمل به قرآن، ممکن است آثار مخرب زیانباری به دنبال داشته باشد. تلاوت قرآن با اهداف ریاکارانه و نیز قرائت قرآن همراه با شناخت پیام خدا اما بدون عمل، ممکن است زمینه انحطاط و گمراهی انسان را فراهم سازد. اینجاست که حضرت علی(ع) می فرماید: «من قرأ القرآن فمات فدخل النار فهو ممن كان يتخذ آيات الله هزوا؛ کسی که قرآن بخواند و پس از مرگ داخل آتش گردد، از کسانی بوده که آیات خدا را استهزاء کرده است.» ابن ابی الحدید ذیل کلام حضرت می نویسد: شاید منظور امام از استهزاء کننده آیات الهی، کسی است که به نزول قرآن از جانب خداوند معتقد است ولیکن به واجبات آن عمل نمی کند، همان طوری که بسیاری از مردم در روزگار ما چنین اند. (ابن ابی الحدید، ۱۳۸۱، ج ۱۹، ص ۵۳)